

D66-wetenschappers botsen met D66-stikstofspecialist Tjeerd de Groot. Tien Vragen aan prof Han Lindeboom.

Posted on 20 juli 2022 by Arnout Jaspers

Prof Han Lindeboom is stikstofdeskundige. Hij promoveerde in 1979 op fundamenteel onderzoek over de stikstofcyclus, waarvoor hij uitvoerig onderzoek had gedaan tussen de pinguïns op Marion Eiland, tussen Zuid-Afrika en de Zuidpool.

Als actief lid van D66 stuitte Han Lindeboom erop dat zijn kennis en inzichten en die van zijn collega's niet welkom waren bij de top van de partij, in het bijzonder bij D66-Kamerlid Tjeerd de Groot. De Groot is bekend geworden als de D66-politicus die wil dat de helft van de Nederlandse veeteelt verdwijnt. Een rapport van Lindeboom en collega's werd binnen de partij onder het tapijt geveegd. De focusgroep die het rapport samenstelde mocht niet meer het etiket 'D66' dragen.

Arnout Jaspers stelde Tien Vragen aan Han Lindeboom.

1 U zat binnen D66 in een werkgroep die zich bezighield met de stikstofproblematiek. Hoe en waarom raakte u betrokken bij die werkgroep?

Han Lindeboom: 'Ik zit in de 'D66 Werkgroep Landbouw, Voedsel en Biodiversiteit' (LVB-werkgroep) en ben daaraan mee gaan doen toen ik in 2018 na mijn pensionering lid van D66 ben geworden. Ik kwam er al snel achter dat het eerder een soort steungroep was voor Kamerlid Tjeerd de Groot, waarbij men zogenaamde 'fiches' schreef over onderwerpen waarmee men het Tweede Kamerlid materiaal voor verdere discussies en debatten aanleverde. Het was echt een praatgroep, waarin iedereen zei wat hij in wilde brengen en er werd nauwelijks gediscussieerd of besluiten genomen, behalve over welke excursie er zou gaan plaatsvinden. Corona maakte vervolgens echt goed contact onmogelijk. Later kwam ik erachter dat er ook een 'Afdeling Duurzaam' was waarbinnen wél gediscussieerd werd en moties werden opgesteld. Maar daar ben ik pas later lid van geworden.'

2 Kunt u kort beschrijven wat de voornaamste conclusies van die werkgroep waren?

'Tijdens de laatste fysieke vergadering van de werkgroep voor Corona eind 2019 heb ik een presentatie gegeven met het verhaal over de lessen over stikstof die ik uit de pinguïnkolonie had gehaald en het feit dat ik een onjuistheid in het RIVM-model had ontdekt. Tjeerd de Groot ging daar direct tegenin. Het feit dat ik zei dat Marion Eiland mij had geleerd dat natuur met veel stikstof ook mooi kan zijn werd direct afgekapt. Dat zou koren op de molen van Thierry Baudet zijn, zo zei hij. En het RIVM-model was goed, daar kon niet over gepraat worden, want dan was het einde zoek, dat moest de wetenschap maar uitzoeken. Prof Johan Sanders hield diezelfde avond zijn verhaal over het terugdringen van ammoniak uitstoot uit vee door het voedsel aan te passen en nog meer maatregelen.'

'Tjeerd had net in de vergadering aangekondigd dat de veestapel gehalveerd moest worden. Johan en ik waren het daar niet mee eens, er zijn andere manieren. Toen hebben we de 'D66 Focusgroep Stikstof' opgericht en zijn aan de slag gegaan met het schrijven van een hoofdtekst en bijlagen, ["hoe uit de stikstofimpasse in Nederland te komen"](#). Uiteindelijk zo'n 52 bladzijden.'

3 Hoe werden die conclusies binnen de top van D66 ontvangen?

‘We wilden het rapport presenteren op het partijcongres in november 2021, maar door Corona ging dat congres niet door. We hadden het goed voorbereid met posters en presentaties, maar het viel volledig in het water. Later hebben we het rapport op een privéadres aan Tjeerd de Groot gepresenteerd. Die heeft het aangenomen en gezegd dat hij er wat mee zou doen. Maar uiteindelijk heeft hij alleen de zinnen die hem uitkwamen gebruikt en de rest ontkend tot in de Tweede Kamer aan toe.’

4 Heeft u daarover persoonlijk contact gehad met Tjeerd de Groot, en hoe verliep dat?

‘Ja, de eerste keer best vriendelijk, maar toen ik begon aan te dringen wat betreft het RIVM-model (‘Er komt geen ammoniak uit de Noordzee’) werd mij snel de mond gesnoerd. En ook over andere dingen zoals ‘laten we uitgaan van de natuur en niet van onjuiste stikstofgetallen’. Toen ik nog een keer aan de orde probeerde te brengen dat de onjuistheid in het RIVM-model nog groter was dan ik eerst dacht werd mij het woord direct ontnomen en werd ik direct na de vergadering door Tjeerd gebeld, dat dit zeker niet behandeld kon worden.’

‘Dat is een enorme clash geworden waarbij ik te horen kreeg dat ik eerst maar alles in ge-peer-reviewde literatuur moest publiceren en dan kon terugkomen. Daarna hebben we nog wel wat gemaaild, maar op mijn inhoudelijke opmerkingen over de onjuiste aannamen in het huidige coalitiebeleid kwam geen antwoord meer. Ik vind nu dat de LVB werkgroep eigenlijk eerder een Kringloopclubje van Tjeerd de Groot is, die Tjeerd's Tunnel Visie bevestigt.’

5 Bestaat die werkgroep nog? En zo ja, heeft die nog invloed op het beleid binnen D66 wat betreft stikstof?

‘De werkgroep LVB bestaat nog en vergadert een paar keer per jaar. Ik ben nog lid en in de laatste vergadering ging het over het feit dat ik ons rapport (waar Tjeerd dus niets mee deed) naar alle leden van de Tweede Kamer Commissie LNV had

gestuurd. Op de eerste versie stond het logo van D66 nog. Ik had het wel uit de tekst verwijderd maar in onze groepslogo stond het ingeplakt en dat heb ik pas later eruit gehaald. Dat was een foutje. Maar doet er niets aan af dat wij van de focusgroep het belangrijk vonden dat alle betrokken Kamerleden over het door ons opgestelde integrale rapport zouden kunnen beschikken.'

6 Vindt u dat het voorgenomen stikstofbeleid in Nederland voldoende onderbouwd is door onomstreden wetenschappelijke kennis?

'Neen, lees ons rapport.'

7 Wat moet er volgens u veranderen aan dit beleid?

'Zie de bijgevoegde 'Toespraak van de MP van Tessel' (zie *onder*). Ik stel voor dit in het hele land uit te rollen. Met lokaal maatwerk en omdenken over hoe natuur en natuuronderhoud in Nederland werkt, wat het stikstofprobleem eigenlijk is, en waar de hotspots zitten, kunnen we heel ver komen.'

8 Stel, we doen helemaal niets extra tegen stikstof, zodat de uitstoot van NOx, ammoniak en andere stikstofverbindingen op het huidige niveau blijft. Wat gebeurt er dan de komende twintig, dertig jaar met de natuur in Nederland? Kunt u een top drie noemen van concrete schade aan de natuur - per gebied, of per groep planten- of diersoorten?

'Natuur in Nederland is niet natuurlijk en heeft onderhoud nodig. Afhankelijk daarvan zou ik uw vraag kunnen beantwoorden. Maar we kunnen niet naar het verleden, alleen naar de toekomst en de toekomst van onze natuur is afhankelijk van de ruimte en de randvoorwaarden die we haar geven.'

‘Ik heb een hoofdstuk over natuur geschreven en voorgesteld een sterrenstelsel voor excellente en andere natuur in te voeren. Dan kijk je integraal naar alle menselijke invloeden, laat weg wat negatief werkt en geeft de natuur de ruimte die hoort bij het type natuur dat je in het betreffende gebied wenst. Natuurdoelstellingen in beton gieten werkt niet, daarvoor is de natuur te variabel in ruimte en tijd.’

9 Moet Rutte naar Brussel om bepaalde aspecten van de vogel- en habitatrichtlijn voor Nederland te heronderhandelen? Zoals de eeuwig onomkeerbare Natura2000-status van gebieden als die een keer als zodanig aangemeld zijn?

‘Nee, dat hoeft niet, maar we moeten wel omdenken over natuur. In een wereld waar het aantal mensen toeneemt, het klimaat verandert en successie van alle tijden is, laat vasthouden aan statische natuurdoelstellingen en harde getallen zien dat men er weinig van begrepen heeft. Ik wil daar wel een keer college over geven.’

10 Vindt u dat ecologische waarde van een Natura2000-gebied absoluut en onaantastbaar is? In de Habitat-richtlijn staat namelijk expliciet, dat bij de beslissing om een planten- of diersoort te beschermen door hun leefgebied de Natura2000-status te geven, economische of andere belangen geen enkele rol mogen spelen. Vindt u dat redelijk en haalbaar?

‘Nee. Als je bepaalde zeldzame soorten per se wilt houden moet je het gebied daar volledig op inrichten en dan is het nog de vraag of het lukt. Wij kunnen randvoorwaarden creëren, de natuur doet wat de natuur doet.’

11 Welk perspectief kunt u de boeren in Nederland bieden?

'Ammoniak uitstotende boerderijen die binnen 200m bovenwinds van zichtbaar door ammoniak beïnvloede Natura 2000 gebieden zijn gevestigd, moeten de ammoniak uitstoot met 90% reduceren, of het vee wegdoen. De anderen gewoon doorgaan, wie door wil gaan. Heldere keuzen maken wat je waar doet. Afhankelijk van ons denken over voedsel, houden van dieren, ons landschap et cetera verschilt het ruimtelijk. We maken het schoner en beter. En we pakken lucht- en waterkwaliteit en klimaat tegelijkertijd aan. En we zetten vanaf nu gezamenlijk de eerste stap naar het halveren van het stikstofgebruik per persoon. In 2050 hebben we dat gehaald en als we dan ook het klimaatprobleem zoveel mogelijk hebben opgelost kunnen de boeren die er dan zijn nog heel lang voor voedsel, natuur en landschap blijven zorgen.'

Prof dr H. J. (Han) Lindeboom was verbonden aan het departement Omgevingswetenschappen van de Wageningen Universiteit (WUR).

Toespraak 'Minister-President van Tessel', 8 juli 2022.

Geachte aanwezigen,

Op Texel begint de victorie, maar dat klinkt wel erg aanmatigend, dus:

Op Tessel begint de oplossing.

De redelijkheid moet terug in het debat en polarisatie moet het raam uit.

We gaan innoveren in plaats van saneren

We gaan de juiste getallen gebruiken: op Tessel geen overschrijding KDWs en dus ruimte voor boeren, vissers en de bouw.

Gezond verstand gaat boven modellen. Modellen zijn een middel om het gezonde verstand te voeden.

Juridisch gaan we er vanuit dat RvS niet over verlagen van stikstofniveaus maar over niet verhogen ervan heeft geoordeeld. Passende beoordelingen openen de bouw.

Er is zeker wel een stikstofprobleem maar lokaal en niet uitgesmeerd over het hele land. We letten op de hotspots van stikstofdepositie.

Maatwerk voor landbouw EN natuur.

We geven boeren de ruimte waar het kan en halen de paradoxen uit de regelgeving.

Nederlandse boeren en kennis zijn keihard nodig om voldoende eiwit te produceren.

We gaan uit van de prachtige natuur op Tessel.

We gaan uit van de werkelijk natuur in het veld en niet van theoretische stikstof getallen

We voeren een sterrensysteem in voor Natuurgebieden (landelijk).

We veranderen eiwitsamenstelling in voedsel voor dier EN mens

Samen met minstens 8 ander maatregelen verlaagt dat NH_3 met 30 – 40%

Op termijn (2050) halvering stikstof nodig per persoon van 24 naar 12 kg/pp/jr.

We gaan uit van het gedrag van de stikstofverbindingen NH_3 en NO_x , het is complex en je mag ze niet zomaar optellen of tegen elkaar wegstrepen.

We integreren de maatregelen voor lucht, water en klimaat vanaf het begin

Alleen middels een integrale aanpak kunnen we recht doen aan de verschillende aspecten van de stikstofproblematiek, gezonde natuur, voldoende voedsel voor iedereen en een gevarieerd landschap.

Op Tessel begint de oplossing!